

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษา เป็นการสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบการทำงานอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงาม ทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาจึงเป็นความจำเป็นของชีวิตอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากความจำเป็น ด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และ ยารักษาโรค การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ ๕ ของชีวิต เป็นปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ด้านของชีวิตและเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตในโลกที่มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่าง รวดเร็ว และส่งผลกระทบให้วิถีดำรงชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน การศึกษายังมีบทบาทและความจำเป็นมากขึ้นด้วย^๑ ที่ผ่านมายุทธศาสตร์การศึกษายังไม่เป็นที่พอใจของสังคม เด็กวัยเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาหลักของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-Net) ได้แก่ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ซึ่งจากผลการสอบในปีการศึกษา ๒๕๕๓ พบว่าคะแนนเฉลี่ย ในทุกระดับชั้นของวิชาภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ลดลงจากปีการศึกษา ๒๕๕๒ และมาตรฐานความสามารถยังได้คะแนนต่ำในเรื่องของการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจรณ์ญาณและความคิดสร้างสรรค์ สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (Trends in International Mathematics and Science Study: TIMSS) ในปี ๒๕๕๐ พบว่าประเทศไทยมีคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ ๔๔๑ คะแนนและวิชาวิทยาศาสตร์ ๔๓๑ คะแนน ตามลำดับ ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ ซึ่งเป็นการประเมินทุก ๔ ปี รวมทั้งผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของ The Programme for International Student Assessment (PISA) ที่ประเมินจากผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับหรือกลุ่มอายุ ๑๕ ปี ก็พบว่าคะแนนเฉลี่ยยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD บัณฑิตครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ บางส่วนที่จบการศึกษาแล้วไม่เป็นครู ครูสอนไม่ตรงวุฒิ และการขาดแคลนครูในบางพื้นที่ทำให้เกิดความขาดแคลนครูในภาพรวม ประกอบกับในด้านการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่วิชาชีพครู พบว่าผู้เลือกคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นอันดับท้ายๆ ส่วนการพัฒนาครูก็ยังขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง และด้านสถานศึกษาพบว่า มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ได้เกณฑ์มาตรฐานตามเกณฑ์การประเมินของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก จากสภาพดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุงฯ ยึด

^๑พนม พงษ์ไพบูลย์, การศึกษาคือยาหม้อ, “บทบาทใหม่ของโรงเรียนตามตามแนวทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ”, วารสารวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๘).

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของสามคุณพอดี รู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลกเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนายามีดุลยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อมเป็นแผนที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬาการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และ

เทคโนโลยี เป็นต้น โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต แผนการศึกษาแห่งชาติมีเจตนารมณ์เพื่อมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีดุลยภาพใน ๓ ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน^๒ ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีดุลยภาพใน ๓ ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน^๓

การบริหารงานของโรงเรียนจำเป็นต้องรู้และเข้าใจขั้นตอนและกระบวนการบริหารงานวิชาการ นอกเหนือไปจากการบริหารงานอื่นๆ อาทิ เช่น งานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานบริหารหลักสูตร งานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ งานพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา งานกลุ่มสาระการเรียนรู้ งานเครือข่ายการเรียนรู้ งานส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน งานแนะแนว งานประกันคุณภาพการศึกษา งาน OBECQA งานเศรษฐกิจพอเพียง งานโรงเรียนคู่พัฒนา งานเรียนร่วม และงานอื่นๆที่ได้รับมอบหมาย^๔ หลักการบริหารงานวิชาการต้องคำนึงถึงการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ทำให้ดีที่สุดในปัจจุบันไปสู่คุณภาพที่คาดหวัง คำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษา โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายได้รับผิดชอบร่วมกันทำให้ผลผลิตมีคุณภาพ คำนึงถึงประสิทธิภาพประสิทธิผลและความประหยัด การดำเนินงานทางวิชาการโดยอาศัยหลักการดังกล่าวย่อมจะสามารถบรรลุความสำเร็จคือความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) แนวคิดเพื่อปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จในการ บริหารงานวิชาการจำเป็นต้องมีหลักการพัฒนาคุณภาพ (Quality Management) เป็นการบริหารงานเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ องค์ประกอบของคุณภาพที่เป็นตัวชี้วัด คือ ผลผลิตและกระบวนการเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้บุคลากรและผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ พัฒนา

^๒กระทรวงศึกษาธิการ, **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา, WWW.Pld.rmutt.ac.th./?Wpfb-dl=210, (วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๖๐).

^๓พระสืม สงฆโมทโก (ถัจ), “การบริหารงานบุคคล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย ๒๕๕๖, หน้า ๒.

^๔โรงเรียนกัลยาณวัตร, “**รายงานวิธีการและผลการดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA)**”, (ขอนแก่น:ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑. ศักยภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคมในระดับสากลมากขึ้นโดยอาศัยกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพและการประเมินคุณภาพ^๕ เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของกระบวนการบริหารงานวิชาการข้างต้นแล้ว จะเห็นว่าการบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายหลักคือให้ผลลงสู่ผู้เรียนมากที่สุด เพราะผู้เรียนเป็นผลผลิตที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ประเทศชาติจะเจริญทัดเทียมอารยประเทศได้เยาวชนชาติต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม ดังนั้นการวางโครงสร้างการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการวางแผนงานให้ดีที่สุด

การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ เป็นการบูรณาการงานวิชาการในสถานศึกษาที่มีความโดดเด่นเข้าด้วยกันดังกล่าวข้างต้น เป็นการวางพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนได้ค้นหาคำถามความสามารถของตนเองเป็นรายบุคคล จนเกิดเป็นแรงผลักดันในการศึกษาค้นคว้า มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าภาคภูมิใจ จนนักเรียนได้รับ

รางวัลจากการแข่งขันกิจกรรมต่างๆ มากมาย นำชื่อเสียงมาสู่สถาบัน เขตพื้นที่การศึกษา ชุมชนยอมรับในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนำบุตรหลานมาสมัครสอบแข่งขันเพื่อจะได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นผลจากการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ^๖

จากเหตุผล ความจำเป็นและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน มีหน้าที่รับผิดชอบอบรมสั่งสอน ชักจูง ชี้แนะแนวทางให้นักเรียน จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษา การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้จนก่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

^๖อนุสรณ์ ถึงสุขวงษ์, “หลักการและทฤษฎีการบริหารวิชาการ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา, <https://gotoknow.org/posts/340873>. (วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๖๐).

^๗โรงเรียนกัลยาณวัตร, “รายงานวิธีการและผลการดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(OBECQA)”, (ขอนแก่น:ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๓.

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑.๓ ปัญหาของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดปัญหาของการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีการปฏิบัติในระดับใด

๑.๓.๒ การเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ประกอบด้วย การจัดการการเรียนการสอน ภาวะผู้นำทางวิชาการ ความสามารถทางวิชาชีพ บรรยากาศการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ตามแนวคิดของสมาน อัสวภูมิ พ.ศ.๒๕๕๘^๗ โดยบูรณาการกับหลักอิทธิบาท ๔ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ ปยุตโต) พ.ศ.๒๕๕๓ ประกอบด้วยด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะและด้านการบริหารตามหลักวิมังสา^๘ นำไปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

^๗สมาน อัสวภูมิ, “ความเป็นเลิศและการจัดการความเลิศ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา, <https://www.tci-thaijo.org/63643-1481041>, (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙).

^๘พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส อาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๐.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

๑.๔.๒.๑ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำนวน ๓,๙๑๔ คน (อ้างอิง ปี ๕๙)

๑.๔.๓ ขอบเขตตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

๑.๑) ตำแหน่ง ได้แก่

๑.๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา

๑.๑.๒) ครูผู้สอน

๑.๒) ประสบการณ์ทำงาน ได้แก่

๑.๒.๑) ระยะ ๑๐ ปีลงมา

๑.๒.๒) ระยะ ๑๐-๒๕ ปี

๑.๒.๓) ระยะ ๒๕ ปีขึ้นไป

๑.๓) ขนาดสถานศึกษา ได้แก่

๑.๓.๑) ขนาดเล็ก

๑.๓.๒) ขนาดกลาง

๑.๓.๓) ขนาดใหญ่

๑.๓.๔) ขนาดใหญ่พิเศษ

๒) ตัวแปรตาม คือ การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ซึ่งประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ^๙

- ๒.๑) ด้านการจัดการการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๒) ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๓) ด้านความสามารถทางวิชาชีพตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๔) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๕) ด้านการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนตามหลักอิทธิบาท ๔

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำนวน ๘๔ โรงเรียน

“จรรุญ วัฒนา, “หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ”, นวัตกรรม การบริหาร, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๙.

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

มกราคม ๒๕๖๐ ถึง ธันวาคม ๒๕๖๐

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑. บุคลากรที่มีตำแหน่งแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกันไป
๒. บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกันไป
๓. บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกันไป

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัย ดังนี้

๑.๖.๑ การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากที่สุด การบริหารงานวิชาการมีองค์สำคัญเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศ ๕ ด้าน ดังนี้

๑.๖.๑.๑ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ถูกกำหนดเป็นแบบแผนการเรียน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

๑.๖.๑.๒ ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถใช้ปัญญาชี้แนะและเป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้อื่นและสังคม

๑.๖.๑.๓ ความสามารถทางวิชาชีพ หมายถึง การพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นในการประกอบอาชีพเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

๑.๖.๑.๔ บรรยากาศการเรียนรู้ หมายถึง สภาวะรอบห้องเรียนการในการส่งเสริมให้ผู้เรียนใคร่รู้ใคร่เรียน เป็นแรงจูงใจภายนอกที่จะสร้างแรงผลักดันเพื่อให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเรียน เพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่อยากจะเรียนมากยิ่งขึ้น

๑.๖.๑.๕ การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมขององค์กร เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร และสร้างความสมัครสมานสามัคคีทำให้หน่วยงานมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

๑.๖.๒ หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพโดยใช้ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือหลักการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ซึ่งจะทำให้บรรลุถึงความสำเร็จและความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานตามที่มุ่งหวังไว้ ประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ประการ ดังนี้^{๑๐}

๑.๖.๒.๑ การบริหารงานตามฉันทะ หมายถึง ความพอใจ ความรัก ความชอบ ความสนใจในสิ่งที่ทำ คือ มีใจที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประสบความสำเร็จ เมื่อมีหน้าที่ความรับผิดชอบก็มีจิตใจรักและพอใจที่จะปฏิบัติหน้าที่นั้น

๑.๖.๒.๒ การบริหารงานตามวิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรที่พึงมี มีความมุ่งมั่นพยายามปฏิบัติด้วยความอุตสาหะอดทน ทำอย่างเต็มที่เต็มกำลัง และเต็มความสามารถ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

๑.๖.๒.๓ การบริหารงานตามจิตตะ หมายถึง ต้องการเอาใจใส่ในสิ่งทำ หมั่นตรวจตราดูแลอยู่เสมอ ตั้งใจและจดจ่อกับสิ่งที่ตนทำหรือเรื่องที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

๑.๖.๒.๔ การบริหารงานตามวิมังสา หมายถึง ต้องการพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้สติปัญญา ใคร่ครวญว่าสิ่งไหนที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ สิ่งไหนทำแล้วไม่เกิดผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ และคิดหาวิธีแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น

๑.๖.๓ การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยใช้ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือหลักการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ซึ่งจะทำให้บรรลุถึงความสำเร็จและความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานตามที่มุ่งหวังไว้ ประกอบด้วย ๕ ด้าน ดังนี้

๑.๖.๓.๑ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรที่ถูกกำหนด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ด้วยความพอใจ ความรัก ความสนใจในงาน ความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่นเอาใจใส่ในสิ่งทำ หมั่นตรวจตราดูแลอยู่เสมอ ตั้งใจ จดจ่อกับสิ่งที่ตนทำและพิจารณาไตร่ตรอง โดยใช้สติปัญญาใคร่ครวญเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานให้ดีขึ้น ด้วยความอุตสาหะอดทน ทำอย่างเต็มที่เต็มกำลังและเต็มความสามารถ

^{๑๐}นิพนธ์ โอภาษี, “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หอสมุดกลาง, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗, หน้า ๗.

๑.๖.๓.๒ ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การใช้ความรู้ความสามารถ ใช้ปัญญาชี้นำเพื่อพัฒนางานวิชาการในสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานและเป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้อื่นและสังคม ด้วยความพอใจ ความรัก ความสนใจในงาน ความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่น เอาใจใส่ในสิ่งทำ หมั่นตรวจตราดูแลอยู่เสมอ ตั้งใจ จดจ่อกับสิ่งที่ตนทำและพิจารณาไตร่ตรอง โดยใช้สติปัญญาใคร่ครวญ เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น พยายามปฏิบัติด้วยความ อุตสาหะอดทน ทำอย่างเต็มที่เต็มกำลังและเต็มความสามารถ

๑.๖.๓.๓ ด้านความสามารถทางวิชาชีพตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การใช้ ความสามารถในการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพให้ดีขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ด้วยความ พื่อใจ ความรัก ความสนใจในงาน ความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่น เอาใจใส่ในสิ่งทำ หมั่นตรวจตราดูแลอยู่เสมอ ตั้งใจ จดจ่อกับสิ่งที่ตนทำและเพื่อพิจารณาไตร่ตรอง โดยใช้สติปัญญาใคร่ครวญ เพื่อปรับปรุง พัฒนาให้ดีขึ้น ด้วยความอุตสาหะอดทน ทำอย่างเต็มที่เต็มกำลังและเต็มความสามารถ

๑.๖.๓.๔ บรรยาภาศการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเรียน ด้วยความ พื่อใจ ความรัก ความสนใจในงาน ความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่น เอาใจใส่ หมั่นตรวจตราดูแลอยู่เสมอ ตั้งใจ จดจ่อกับสิ่งที่ตนทำและพิจารณาไตร่ตรอง โดยใช้สติปัญญาใคร่ครวญ เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น ด้วยความอุตสาหะอดทน ทำอย่างเต็มที่เต็มกำลังและเต็มความสามารถ

๑.๖.๓.๕ การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อก่อให้เกิด ความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเข้มแข็งและสร้างความสมัคสมานสามัคคี ด้วยความ พื่อใจ ความรัก ความสนใจในงาน ความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่น เอาใจใส่ หมั่นตรวจตราดูแลอยู่เสมอ ตั้งใจ จดจ่อกับสิ่งที่ตนทำและพิจารณาไตร่ตรอง โดยใช้สติปัญญาใคร่ครวญ เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น ด้วยความอุตสาหะอดทน ทำอย่างเต็มที่เต็มกำลังและเต็มความสามารถ

๑.๖.๔ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๖ เพื่อสนองความต้องการทางการเรียนให้แก่ผู้เรียน และเป็นแนวทางในการศึกษาต่อใน ระดับอุดมศึกษา^{๑๑}

๑.๖.๕ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ หมายถึง ระบบการจัดแบ่งเขต พื้นที่ทางการศึกษาการปกครองที่จัดแบ่งโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดระบบ และกระจายอำนาจการจัดการศึกษาในประเทศไทยให้ครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่

^{๑๑}สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, “ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี”, (ขอนแก่น:ขอนแก่น การพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๘.

การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ครอบคลุมพื้นที่ทุกอำเภอในจังหวัดขอนแก่น^{๑๒}

๑.๖.๖ ตำแหน่ง หมายถึง บุคลากรในสถานศึกษาที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการ ปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน แยกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้^{๑๓}

๑) ผู้บริหารสถานศึกษา

๒) ครูผู้สอน

๑.๖.๗ ประสิทธิภาพการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน แบ่งเป็น ๓ ระยะ ดังนี้^{๑๔}

๑) ระยะ ๑๐ ปีลงมา หมายถึง นับจากวันเริ่มบรรจุแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการครู อายุการทำงานน้อยกว่า ๑๐ ปี

๒) ระยะ ๑๐-๒๕ ปี หมายถึง นับจากวันเริ่มบรรจุแต่งตั้งให้รับราชการครู อายุการทำงานอยู่ระหว่าง ๑๐-๒๕ ปี

๓) ระยะ ๒๕ ปีขึ้นไป หมายถึง นับจากวันเริ่มบรรจุแต่งตั้งให้รับราชการครู อายุการทำงานมากกว่า ๒๕ ปี

๑.๖.๘ ขนาดสถานศึกษา หมายถึง การแบ่งขนาดในสถานศึกษาโดยใช้เกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามจำนวนนักเรียนประกอบด้วยสถานศึกษา ๔ ขนาด ได้แก่^{๑๕}

๑) ขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่มีนักเรียน จำนวน ๑-๔๙๙ คน

๒) ขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่มีนักเรียน จำนวน ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน

๓) ขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่มีนักเรียน จำนวน ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน

^{๑๔}สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, “ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี”, (ขอนแก่น:ขอนแก่นกรพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๑๑.

^{๑๕}สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, “ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี”, (ขอนแก่น:ขอนแก่นกรพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๓๑-๓๒.

^{๑๖}สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, “ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี”, (ขอนแก่น:ขอนแก่นกรพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒๐-๑๒๒.

^{๑๗}สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, “ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี”, (ขอนแก่น:ขอนแก่นกรพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๖๖-๗๙.

๔) ขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่มีนักเรียน ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับประโยชน์ ดังนี้

๑.๗.๑. สถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑.๗.๒. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ได้ข้อมูลผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔

๑.๗.๓. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ได้แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕